

Stručni rad / Professional paper

ANALIZA PODUZETNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ I USPOREDBA S IZABRANIM ZEMLJAMA SVIJETA

Danijel Knežević, mag.oec.,
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski
Selska ceste 119, Zagreb, Hrvatska
e-mail: danijel.knezevic@zrinski.org

Nikolina Žiljak, bacc. oec.,
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska
e-mail: nikolina.ziljak@zrinski.org

SAŽETAK

Poduzetništvo kao čimbenik i nositelj gospodarskog rasta i razvoja u mnogim zemljama posebno je važno za istraživanje i proučavanje. Najpoznatije istraživanje poduzetničke aktivnosti diljem svijeta provodi se u okviru Global Entrepreneurship Monitor (GEM) istraživanja, a kojega je dio i Republika Hrvatska. U okviru tog istraživanja za utvrđivanje poduzetničke aktivnosti koriste se pokazatelji potencijalnih poduzetnika, novih poduzetnika, „odraslih“ poduzetnika i poduzetničke aktivnosti zaposlenika. Cilj ovog rada je, osim prikaza rezultata GEM istraživanja za Republiku Hrvatsku, istražiti i poduzetništvo u Republici Hrvatskoj odabranim pokazateljima iz statističke baze OECD-a, a to su broj novootvorenih poduzeća, broj zatvorenih poduzeća i broj stečaja poduzeća te ga usporediti s izabranim zemljama svijeta. Glavna je hipoteza rada da Republika Hrvatska po poduzetništvu značajno zaostaje za izabranim zemljama svijeta. Rad daje detaljan uvid u aktivnost poduzetništva u Republici Hrvatskoj čime predstavlja temelj za daljnja istraživanja i utvrđivanje korektivnih mjera kako bi se poduzetništvo u Republici Hrvatskoj značajnije unaprijedilo.

Ključne riječi: poduzetništvo; poduzetnička aktivnost; poduzetničko stanje

1. UVOD

Važnost poduzetništva za gospodarstva diljem svijeta proizlazi iz podatka da poduzetnici (s malim i srednjim poduzećima) zapošljavaju oko 60% svih zaposlenika, a da se njihov udio u dodanoj vrijednosti kreće između 50 i 60%. Tako oni svojom veličinom i značajem mogu utjecati na učinkovitost, rast i razvoj gospodarstava u cjelini, a mogu utjecati i na razne druge aspekte društva (primjerice, demografiju i slično) (OECD, 2018.).

Cilj je rada analizirati stanje i aktivnost poduzetništva u Republici Hrvatskoj i napraviti usporedbu s izabranim zemljama svijeta. Na temelju rezultata rada moći će se utvrditi potencijalni smjer u kojemu bi Republika Hrvatska trebala ići, a isto tako utvrdit će se poduzetnički najuspješnije zemlje čije poduzetničke prakse (zakonodavne, poticajne i druge) kvalitetnom implementacijom mogu pridonijeti i razvoju poduzetništva u Republici Hrvatskoj.

Glavna hipoteza rada polazi od pretpostavke da po aktivnosti poduzetništva Republika Hrvatska zaostaje za odabranim zemljama svijeta. Izvori podataka na temelju kojih će se raditi usporedba sekundarni su i velikim dijelom preuzeti iz statističke baze OECD-a. Manji dio podataka preuzet je iz drugih izvora (Kovačić, 2018.; Biznet – Registar poslovnih subjekata Hrvatske gospodarske komore; Wiesner Mijić, 2009.).

Rad je napravljen u pet dijelova. U uvodu se ističe važnost i aktualnost teme poduzetništva, cilj rada, metode istraživanja, kao i doprinos rada. U prvom dijelu rada daje se pregled razvoja istraživanja poduzetništva kroz povijest. Treći dio prikazuje teorijski okvir istraživanja poduzetništva, dok se u okviru četvrtog dijela daje empirijski prikaz stanja i aktivnosti poduzetništva u Republici Hrvatskoj prema odabranim pokazateljima, a prikazuje se i usporedba poduzetništva u Republici Hrvatskoj s odabranim zemljama svijeta. U zaključku se rezimiraju ključne teze rada i prikazuju rezultati istraživanja.

2. POVIJESNI RAZVOJ ISTRAŽIVANJA PODUZETNIŠTVA

Poduzetništvo se, može se reći, razvija od gotovo samog početka ljudskoga postojanja. Zbog toga se začeci poduzetništva vrlo lako mogu prepoznati kroz kreativno djelovanje starih kultura poput Babilonaca, Egipćana, Arapa, Kineza i slično. (Kolaković, 2006.).

Kroz povijest se, općenito, najveći razvoj poduzetništva ogledao kroz trgovinu, a najpoznatiji poduzetnik, koji se tako može okarakterizirati današnjom definicijom poduzetništva, jest Marko Polo koji je uspostavljao trgovačke pravce prema Dalekome Istoku. On bi, kao poduzetnik, potpisivao ugovore s osobama koje su imale novac, a sve u svrhu prodaje vlastitih dobara. Takav bi ugovor, u ono vrijeme, omogućavao trgovcu preuzimanje zajma uz kamatu od 22,5%. Novcem od zajma trgovac bi mogao nesmetano prodavati vlastita dobra diljem svijeta, preuzimajući rizik na sebe. Nakon završetka prodaje dobara, dobit se je dijelila u omjeru 75:25 pri čemu je davatelj zajma dobio 75% ukupne dobiti, a zajmoprimac, odnosno trgovac, 25% (Hisrich, Peters, Shepherd, 2008.).

Poduzetništvo se, kao znanstvena disciplina, proučava od najranijeg doba, a veća su istraživanja započela u srednjem vijeku. U to se doba poduzetnikom nazivala osoba koja je izvodila velike proizvodne projekte. Takva definicija poduzetnika, u to doba, nije podrazumijevala preuzimanje rizika, već samo koordinaciju raspoloživih resursa. Ponovni odnos između poduzetništva i rizika uspostavljen je u 17. stoljeću kada je poduzetnik zapravo bila osoba koja je s vladom potpisivala sporazumne ugovore u svrhu dobavljanja sporazumom određenih proizvoda i/ili pružanja usluga. U ovome se slučaju rizik ogledao kroz činjenicu da je ugovorena cijena bila fiksna, ali bi poduzetnik preuzimao rizik u vidu povećane dobiti ili gubitka. U 18. stoljeću definicija poduzetnika bila je ponešto drugačija. Naime, poduzetnikom se smatrala osoba koja je imala poslovnu ideju, ali nije imala financijskih resursa za njezinu realizaciju. Današnjim bi se rječnikom poduzetnik 18. stoljeća mogao poistovjetiti s izumiteljem. U kasnom 19. te početkom 20. stoljeća definicija je poduzetnika bila jednaka definiciji menadžera. Poduzetnikom se smatrala osoba koja je upravljala poduzećem i organizirala poslovne aktivnosti u cilju ostvarenja vlastite dobiti. Također, u ovome su se razdoblju poduzetnici smatrali inovatorima jer su se inovacije uvelike cijenile, ali su ujedno bile i najteži zadaci za poduzetnike. Ovo je razdoblje poduzetništva usko vezano uz industrijsku revoluciju tijekom koje su proizašle mnogobrojne inovacije koje su bile izuzetno cijenjane u novonastalim industrijama. No, ubrzo nakon pojave masovne proizvodnje, poduzetništvo kao dio industrije nestaje. Najpoznatije lice prve industrijske revolucije, Henry Ford, na početku karijere bio je poduzetnik, a kasnije, razvojem masovne proizvodnje, više nije mogao nositi istu titulu. Krajem 20. stoljeća, nakon propasti socijalizma te razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije, započinje ponovni razvoj poduzetništva, a njegova važnost doseže toliku razinu da je upravo ono postalo temeljna gospodarska djelatnost (Kolaković, 2006.).

Tako se razvio današnji pristup poduzetništvu koje smatra da je poduzetnik osoba koja preuzima inicijativu, prihvaća rizik i neuspjeh te organizira društvene i ekonomske resurse u praktičnome smjeru (Hisrich, Peters, Shepherd, 2008.).

3. TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA PODUZETNIŠTVA¹

Global Entrepreneurship Monitor (GEM) istraživanje najveće je svjetsko istraživanje poduzetništva u kojemu Republika Hrvatska sudjeluje od 2002. godine.

Provođenje GEM istraživanja donijelo je različite prednosti zemljama koje su u njega uključene. Prije svega, GEM istraživanje, zbog ujednačenog i posebnog konceptualno okvira istraživanja i jedinstvenih indikatora koji bilježe promjene u poduzetničkoj aktivnosti (na individualnoj razini i na razini poduzetničke okoline prateći više elemenata), predstavlja temelj za usporedbu podataka (kako horizontalnu, tako i vertikalnu).

¹ Treći dio rada temelji se na dokumentu: Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S., Oberman Peterka, S. (2017.) Global Entrepreneurship Monitor (GEM): Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom, GEM HRVATSKA 2016, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb

Na individualnoj razini bilježi se poduzetnička aktivnost kroz dva elementa. Prvi element čine faze poduzetničkog ponašanja (prepoznavanje poslovnih prilika, namjere za poduzimanjem poslovnog pothvata, pokretanje poslovnog pothvata, rast poslovnog pothvata i izlazak iz poslovnog pothvata). Drugi element su obilježja poduzetničkog ponašanja (poduzetničke kompetencije, strah od promašenog poslovnog pothvata i društveni status koje poduzetništvo nosi sa sobom).

Što se tiče elemenata poduzetničke okoline, prvi je od njih poduzetnička aktivnost zaposlenika koja se bilježi od 2011. godine. Poduzetnički ekosustav jedan je „široko“ postavljen element poduzetničke okoline, a bilježi se pristupom novcima, politikom i programima države, obrazovanjem, društvenim i kulturološkim normama i drugo.

Iz tako postavljenoga konceptualnog okvira GEM istraživanja proizlazi definicija poduzetništva koja gleda na poduzetništvo kao na kompleksan fenomen ponašanja koji se proteže kroz sve društvene organizacije (pa tako uključuje i obrazovane, istraživačke, kulturne, vladine organizacije i organizacije lokalne uprave, a ne samo organizacije iz gospodarstva). Međutim, u okviru GEM istraživanja prate se samo poslovni pothvati.

GEM istraživanja u različitim zemljama svijeta dovela su do zaključka da su intenzitet i tipovi poduzetničkog djelovanja povezani s razvojnom fazom u kojoj se neko gospodarstvo nalazi (odnosno da ovisi o njoj), tako da GEM istraživanje ima i snažnu empirijsku komponentu.

4. EMPIRIJSKA ANALIZA PODUZETNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ I USPOREDBA S IZABRANIM ZEMLJAMA SVIJETA

Empirijski dio istraživanja sastoji se od prikaza poduzetništva u Republici Hrvatskoj prema odabranim pokazateljima iz statističke baze OECD-a, a to su broj novootvorenih poduzeća, broj zatvorenih poduzeća i broj stečaja poduzeća te usporedbe stanja poduzetništva u Republici Hrvatskoj s izabranim zemljama svijeta.

Ključ odabira zemalja za usporedbu bila je pripadnost OECD-u, ali i dostupnost barem dijela podataka koji će omogućiti usporedbu sa stanjem poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Kako u statističkoj bazi OECD-a ne postoji prikaz odabranih pokazatelja za Republiku Hrvatsku, podaci o broju otvorenih poduzeća, o broju zatvorenih poduzeća i o broju stečaja poduzeća preuzeti su iz drugih izvora (Kovačić, 2018.; Biznet – Registar poslovnih subjekata Hrvatske gospodarske komore²; Wiesner Mijić, 2009.). Pri tome je važno naglasiti da se odabrani pokazatelji u 2017. godini prikazuju kao indeksi u odnosu na baznu 2007. godinu koja predstavlja indeks 100³.

² Podaci iz Bizneta korišteni uz odobrenje Hrvatske gospodarske komore i Sudskog registra.

³ Indeks broja osnovanih poduzeća u 2017. u odnosu na 2007. godinu izračunat je na način da se podatak o broju osnovanih poduzeća u 2017. podijelio s brojem osnovanih poduzeća u 2007 i pomnožio sa 100. Po istom principu su izračunati i indeks broja ugašenih poduzeća kao i indeks broja stečaja poduzeća.

U 2017. godini u Republici Hrvatskoj osnovano je 15 289 poslovnih subjekata, što je u odnosu na godinu prije (2016. godinu) porast od 7,1% u broju osnovanih poduzeća. Isto tako, u 2017. godini bilo je za 20,9% više osnovanih od ugašenih poduzeća, što je napredak u odnosu na 2016. kada je bilo više ugašenih nego osnovanih poduzeća. Kada se promatra broj stečajna poduzeća, situacija za 2017. je slična. U 2017. je 836 subjekata ušlo u stečajni postupak, što je za 4,8% manje nego u 2016. kada ih je ušlo 878 (Kovačić, 2018.).

Prema indeksu broja otvorenih poduzeća u 2017., a koji iznosi 215,20, može se zaključiti kako se u promatranoj godini dogodio značajno veći porast broja otvorenih poduzeća u odnosu na 2007. godinu i to za 2,15 puta, što bi promatrano samo za sebe označavalo pozitivan pomak u aktivnosti poduzetništva u Republici Hrvatskoj.

Ako se, pak, promatraju ostala dva odabrana pokazatelja, slika poduzetničke aktivnosti u Republici Hrvatskoj značajno je drugačija. Tako je u 2017. broj zatvorenih poduzeća veći za više od 26,5 puta u odnosu na 2007. godinu, što je negativan podatak o poduzetničkoj aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Isto vrijedi i za broj stečajna poduzeća u 2017. u odnosu na 2007. Tako je broj stečajna poduzeća narastao za više od 2,94 puta.

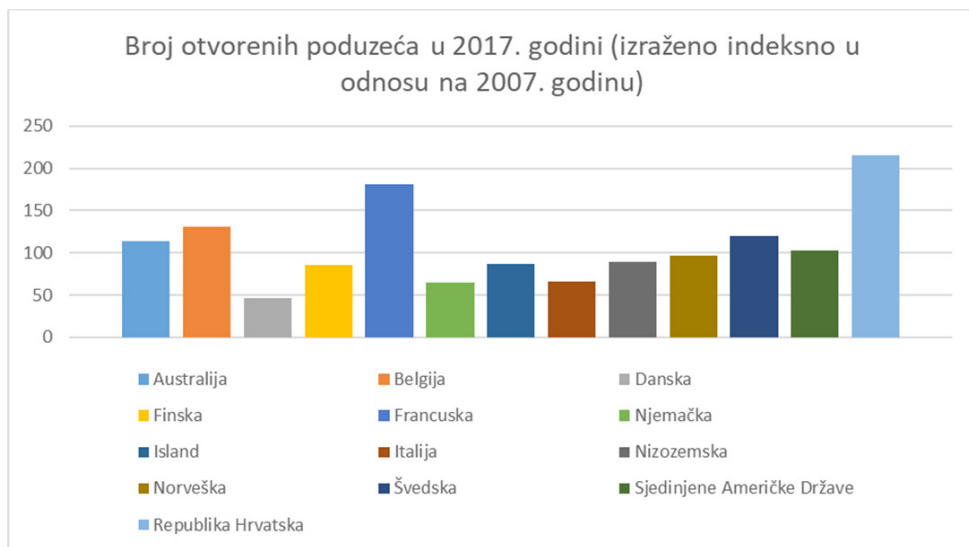
Tablica 1. Broj otvorenih poduzeća, broj zatvorenih poduzeća i broj stečajna u Republici Hrvatskoj i izabranim zemljama svijeta za 2017. godinu (izraženo kao indeks u odnosu na baznu 2007. godinu)

DRŽAVA	BROJ OTVORENIH PODUZEĆA 2017. godina (u odnosu na baznu 2007. godinu)	BROJ ZATVORENIH PODUZEĆA 2017. godina (u odnosu na baznu 2007. godinu)	BROJ STEČAJA 2017. godina (u odnosu na baznu 2007. godinu)
Australija	114,27	-	-
Belgija	131,38	101,995	113,75
Danska	46,49	205,74	-
Finska	85,25	103,74	115,54
Francuska	181,36	-	-
Njemačka	65,30	71,95	89,03
Island	87,17	109,22	-
Italija	65,68	-	80,70
Nizozemska	89,78	58,72	-
Norveška	96,72	-	-
Švedska	120,53	109,51	-
Sjedinjene Američke Države	103,43	-	-
Republika Hrvatska	215,45 ¹	2650,63 ²	294,36 ³

Izvor: statistička baza OECD-a, Kovačić (2018.), Biznet – Registar poslovnih subjekata Hrvatske gospodarske komore i Wiesner Mijić (2009.)

Što se tiče usporedbe broja otvorenih poduzeća u 2017. godini u odnosu na odabrane zemlje, iz grafikona 1. može se zaključiti kako se u Republici Hrvatskoj dogodio najveći porast broja otvorenih poduzeća u odnosu na 2007. godinu.

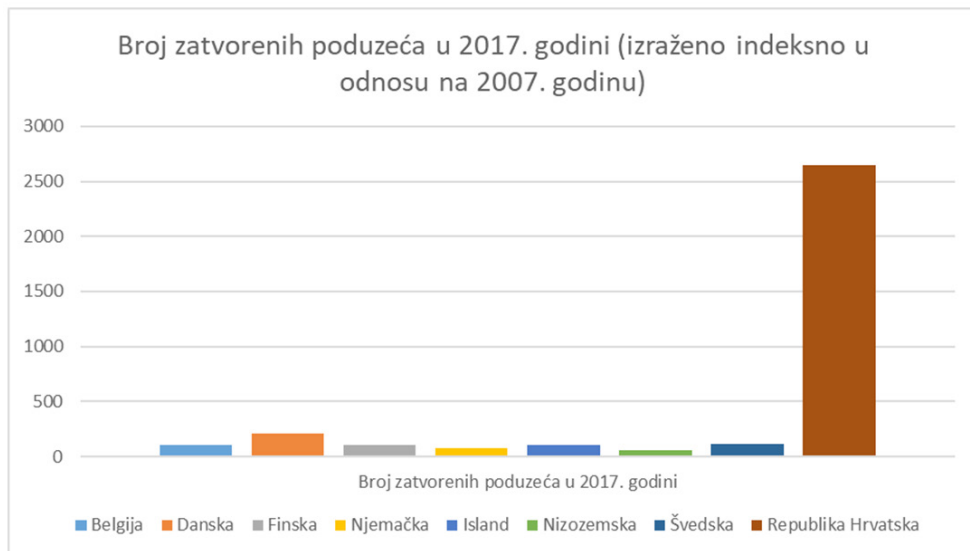
Grafikon 1. Broj otvorenih poduzeća u 2017. godini (izraženo indeksno u odnosu na 2007. godinu)

Izvor: izrada autora prema statističkim podacima OECD-a, Bizneta – Registra poslovnih subjekata i Kovačića (2018.)

Kada se promatra usporedba broja zatvorenih poduzeća u Republici Hrvatskoj u 2017. godini u odnosu na odabrane zemlje, iz grafikona 2. može se zaključiti kako se u Republici Hrvatskoj dogodio najveći porast broja zatvorenih poduzeća u odnosu na 2007. godinu. Podatak je to po kojemu Republika Hrvatska značajno odstupa od ostalih promatranih zemalja. Tako je u 2017. broj zatvorenih poduzeća veći za više od 26,5 puta u odnosu na 2007. godinu, dok je druga zemlja s najvećim porastom broja zatvorenih poduzeća u 2017. u odnosu na 2007. godinu Danska, u kojoj je broj zatvorenih poduzeća u 2017. veći za 2,05 puta u odnosu na 2007. godinu.

Grafikon 2. Broj zatvorenih poduzeća u 2017. godini (izraženo indeksom u odnosu na 2007. godinu)

Izvor: izrada autora prema statističkim podacima OECD-a, Bizneta – Registra poslovnih subjekata i Kovačića (2018.)

Prema broju stečaja u 2017. godini u odnosu na 2007. godinu, Republika Hrvatska značajno odskoče od ostalih promatranih zemalja. Broj stečaja poduzeća u Republici Hrvatskoj narastao je za više od 2,94 puta u 2017. u odnosu na 2007. godinu. U ostalim promatranim zemljama broj stečaja nije ni približno toliko rastao. Poslije Republike Hrvatske, najveći porast broja stečaja u 2017. godini u odnosu na 2007. godinu imala je Finska i to za nešto više 1,15 puta.

Grafikon 3. Broj stečaja poduzeća u 2017. godini (izraženo indekсно u odnosu na 2007. godinu)

Izvor: izrada autora prema statističkim podacima OECD-a, Bizneta - Registra poslovnih subjekata i Wiesner Mijić (2009.)

Ograničenje rada ogleda se u različitim izvorima podataka za odabrane zemlje i za Republiku Hrvatsku što bi potencijalno moglo utjecati na rezultate rada.

5. ZAKLJUČAK

Cilj rada bio je prikazati stanje poduzetništva u Republici Hrvatskoj i usporediti ga s izabranim zemljama svijeta. Stanje poduzetništva u Republici Hrvatskoj u odnosu na 2017. godinu, prema pokazateljima otvorenih poduzeća, broja zatvorenih poduzeća i broja stečaja poduzeća, nije jednosmjerno određeno. Broj otvorenih poduzeća 2017. godine više je nego dvostruko veći u odnosu na 2007. godinu, međutim, s druge strane, broj zatvorenih poduzeća narastao je za više od 26,5 puta, dok je broj stečaja poduzeća narastao za više od 52,25 puta u 2017. u odnosu na 2007. godinu. Ipak, gledajući apsolutno, u 2017. godini osnovano je više poduzeća nego što ih je ugašeno što je pokazatelj pozitivne poduzetničke klime u Republici Hrvatskoj.

Glavna hipoteza rada postavljena je tako da pretpostavlja da Republika Hrvatska poduzetnički značajno zaostaje za izabranim zemljama svijeta. Međutim, usporedba triju odabranih pokazatelja, broja otvorenih poduzeća, broja zatvorenih poduzeća i broja stečaja poduzeća, nije pružila rezultate koji bi u potpunosti išli u prilog

postavljenoj hipotezi, prema tome, može se reći da se hipoteza djelomično prihvaća. Prema pokazatelju broja otvorenih poduzeća u Republici Hrvatskoj, može se zaključiti da Republika Hrvatska ima najveći porast broja osnovanih poduzeća u 2017. godini u odnosu na 2007. među svim promatranima zemljama, po čemu Republika Hrvatska prednjači. Međutim, prema pokazateljima broja zatvorenih poduzeća i broja stečaja poduzeća, Republika Hrvatska je značajno lošija od svih promatranih zemalja, odnosno, ima najveći porast broja zatvorenih poduzeća i broja stečaja poduzeća u 2017. godini u odnosu na 2007. godinu od svih promatranih zemalja.

Rad pruža podlogu za daljnja istraživanja stanja i aktivnosti poduzetništva u Republici Hrvatskoj, posebno u smjeru istraživanja uzroka značajne razlike u broju zatvorenih poduzeća i broju poduzeća u stečaju u Republici Hrvatskoj s obzirom na ostale promatrane zemlje u 2017. godini u odnosu na 2007. godinu.

ANALYSIS OF ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF CROATIA IN COMPARISON TO THE SELECTED COUNTRIES OF THE WORLD

Danijel Knežević, MSc

University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Subic Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Croatia
E-mail: danijel.knezevic@zrinski.org

Nikolina Žiljak, BA

-
Selska cesta 119, Zagreb, Croatia
E-mail: nikolina.ziljak@zrinski.org

ABSTRACT

Entrepreneurship as a factor and bearer of economic growth and development in many countries is particularly important for research and study. The most well-known exploration of entrepreneurial activities around the world is carried out within the framework of the Global Entrepreneurship Monitor (GEM) research, and the Republic of Croatia is also a part of it. Within this research, to identify the entrepreneurial activity, we used indicators of potential entrepreneurs, new entrepreneurs, "adult" entrepreneurs and entrepreneurial activities of employees. The aim of this paper is to explore entrepreneurship in the Republic of Croatia, as well as the GEM research results for the Republic of Croatia, selected indicators from the OECD statistical base, namely: the number of newly opened enterprises, the number of closed enterprises, and the number of bankruptcy firms compared to the selected countries of the world. The main hypothesis of the paper is that the Republic of Croatia is significantly behind the entrepreneurship for the selected countries of the world. The article provides a detailed insight into the entrepreneurship activity in the Republic of Croatia, which is the basis for further research and the identification of corrective measures to improve entrepreneurship in the Republic of Croatia significantly.

Keywords: entrepreneurship; entrepreneurial activity; entrepreneurial condition

LITERATURA

1. Bačić, L. i Priskić, E. (2012). Stečaj u funkciji revitalizacije trgovačkog društva. *Učenje za poduzetništvo*, 2(2), 357. – 368.
2. Biznet, Registar poslovnih subjekata. *Broj otvorenih i ugašenih subjekata u 2007. godini*. Preuzeto s <http://www1.biznet.hr/HgkWeb/do/extlogon> (26.08.2018.)
3. Hisrich, R. D., Peters, M. P. i Shepherd, D. A. (2008). *Poduzetništvo*. Zagreb: MATE d.o.o.
4. Kolaković, M. (2006). *Poduzetništvo u ekonomiji znanja*. Zagreb: Sinergija.
5. Kovačić, B. (2018, 8. veljače). Analiza hrvatskog gospodarstva u 2017. godini. *Bisnode*. Preuzeto s <https://www.bisnode.hr/znanja-misli/nase-misli-znanje/analiza-hrvatskog-gospodarstva-u-2017-godini/> (26.08.2018.)
6. OECD, Better policies for better lives. *Financing SMEs and Entrepreneurs 2018: An OECD Scoreboard*. Preuzeto s <http://www.oecd.org/industry/business-stats/> (26.08.2018.)
7. Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S. i Oberman Peterka, S. (2017). Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom, GEM HRVATSKA 2016. *CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva*. Preuzeto s <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2017/05/GEM2016-FINAL-za-web.pdf> (26.08.2018.)
8. Wiesner Mijić, V. (2009, 20. prosinac). U blokadi 1787 tvrtki, zatraženo 375 stečajeva. *Večernji list*. Preuzeto s <https://www.vecernji.hr/biznis/u-blokadi-1787-tvrtki-zatrazeno-375-stecajeva-69639> (26.08.2018.)